

GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACTIUNEA ȘI ADMINISTRATIUNEA:
BRĂȘOVŪ, piața mare Nr. 22.

„GAZETA“ IEȘE ÎN FIECARE ZI.

Pe un an 12 flor., pe șase luni 8 flor., pe trei luni 5 flor.

România și străinătate:

Pe un an 40 fr., pe șase luni 20 fr., pe trei luni 10 franci.

SĂ PRENUMERĂ:

la poște, la librării și pe la dd. corespondenți.

ANUNCIURILE:

O seriă garmondă 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare

Boliseri nefrancați nu se primesc. — Manuscripte nu se retrămit.

Nr. 9.

Mercuri, 14 (26) Ianuarie.

1887.

Brășov, 13 Ianuarie 1887.

Nici discursurile rostite în ultimele zile cu ocazia dezbaterii bugetare în camera din Pesta n'au produs vr'o idee nouă mântuitoare. S'a vorbit erăși mult de economie, de îmbunătățirea administrațiunii financiare, de urcarea dărilor indirecte, a impozitelor pe transport, de conversiune ș. a. Cei mai mulți vorbitori, chiar și unii din partida tisaistă, au convenit în părerea, că situațiunea s'ar ușura foarte mult decât Ungaria ar ajunge în pozițiune de-a dispune de dările indirecte și de veniturile vamale liberă și independentă. Cât pentru opoziția, acesta — cum șise unul dintre deputații cari nu fac parte din nici o partidă — și-a înscris în programul cuvintele: jos cu Tisza! Numai dela căderea lui Tisza și a sistemului lui de guvernare mai așteptă opoziționalii unguși scăpare. Pentru schimbarea parțială a sistemului în unele resorturi ministeriale a pledat chiar și „liberalul“ Horvath, dovadă că chiar tiszaiștii simt că trebuie să se schimbe ceva.

Tiszaistii, precum șimă, s'au încercat să apere guvernul dîcîndu, că el s'a lăsat să fie împins de curentul opiniunii publice trecîndu cu cheltuelile peste buget. Deputatul Fenyvessy din stînga moderată le-a răspuns foarte nimerit dîcîndu, că de câte ori a fost în țera câte un curent sănătos, guvernul nu l'a băgat în seamă, pe când din contră a executat lucruri pe cari nimenea nu le doarece. Un regulament de serviciu al funcționarilor și jurisdicțiunea curiei în afaceri electorale o doarece de mult țera, dîc guvernul tăce la acesta; pentru aceea însă ne-a dus în Bosnia, zidesce un parlament care costă 20 milioane și a făcut să se voteze pensiuni.

Acusărilor îndreptate contra guvernului le-a pus coróna Gabriel Ugron, acestu „Demostene al stîngii extreme“ — cum îl numește ironicu „Pester Lloyd.“

„La noi — dîce Ugron — nu pôte înainta nimeni, care are cunoscînțe speciale și caracteru curat, pentru că la noi ajungu fișpani proprietarii scăpătați și existențele desperate, și ei capătă funcțiunile. Vorbiți de corupțiune, atunci ar trebui să vă gândiți că corupțiunea a adus o în țera însuși guvernul, ca să se adevărească vechiul cîntec, că „Tisa duce celă mai multu noroiu cu sine.“ Esistă o strînsă legătură între ministrul-președinte și între actuala eră de guvernare. Dîc ministrul-președinte este mare oratoru, dîc nu e în stare să construească corect o propozițiune, nici să se pôte aștepta dela densul că să organizeze statul. Nici n'a servit țerii, ci numai intereselor partidei sale și a guvernat țera cu apucături mici și cu glume. Partida guvernului pôte dîce că își are încă rîndurile strînse, acesta însă sună tocmai așa, oa și cum ouele stricate ar dîce că sunt încă la olaltă. Da, sunt la olaltă, se simt bine, dîc din ele nu va răsări niciodată viață nouă. Ministrul-președinte este la noi cu atât mai responsabilu, cu cât membrii cabinetului se schimbă mereu și apoi știut este, că panlica (vermele) numai atunci se pôte stîrpi, când capul ei va fi scos din trup.“

A mai asemănatu oratorulu stîngii extreme partida guvernului și cu bestiele dintr'o menagemă, care pe timpul cîtu li se dă hrană sunt blânde, dîc îndată ce și-au căpătat hrană, erăși devin sălbatică contra stăpânului lui. Pentru aceste grațiosități, Gabriel Ugron și-a căpătat dela foia nemțescă a guvernului epitetulu de „Săcuiu necioplită.“

S'a făcutu, se'nțelege ca totdeauna, și multă politică esteriôră. Ruși au jucat primul rol. Observarea unuia dintre deputații stîngii, Herman, că pacea Europei depinde de tónele țera

ruului, a provocat chiar o mică protestare a președintelui, chemîndu pe vorbitoru la ordine și dîcîndu că nu se cuvine a face asemeni aserțiuni în parlamentu, — față cu monarculu unui stat, cu care „trăim în pace“, — pe temeiul unor sciri diaristice desmînțite.

Stînga extremă e convinsă, că Ungaria numai așa se va pôte apăra contra Rușilor, decât va fi independentă și va avé armată propriă națională. Legătura cu Austria, dîc Kossuthianii, nu i-a folositu nimic Ungariei, deorece astăzi a rămasu monarchia fără nici un aliatu de încredere.

Și care e rezultatul vorbelor lungi din cameră? Nu ne-am alesu cu nimic, stăm totu așa cum am statu, și nu ne rămâne decât să așteptăm ca vr'o întîmplare neprevădută să facă să dispară sistemul de aci cu persoanele care-l susțin, împlinindu-se astfel ferbinta dorință a opoziționalilor.

Mai mult s'a apropiatu de adevăr, credem, deputatul Szentkirályi, care a caracterizat situațiunea dîcîndu, că continuele calamități financiare voru prăvăli țera într'o crîșă constituțională.

Și în adevăr, totu ce se petrece aci în dietă, ca și 'n afară de dietă, nu face decât să discrediteze parlamentarismul și falsul constituționalism de astăzi.

Anglia Franca și Germania.

Foia englesă „Morning Post“ dîce, că dîc Franca are în adevăr intențiun pacifice, precum pretind conducătorii și presa, ar pôte da ușor Europei o dovadă eclatantă despre acesta. Declarațiunile pacifice singure n'au nici un folos practic, când se aduc jertfe mari spre a mobiliza corpul întreg de armată în scop de încercare, când fie care arsenal și fiecare fabrică lucrează și nopte la pusc de repetiția, când se construiesc barace de lemn la granița germană și fortărețele se provădu cu granate esplosibile. Dîc Franca doarece sinceru pacea, cea dintîiu datorită a guvernului este, să amâne pregătirile de răboiu, care trebuie să deștepte bănuel și nîncredere la fiecare putere europeană.

„Politische Korrespondenz“ e informată, că cercurile guvernamentale engleze urmăresc cu încordare mare dezvoltarea relațiunilor dintre Germania și Franca, și sunt cuprinse de un simțiment de neliniște, deorece ajungîndu aceste relațiuni la cuțit, ar sili pe Anglia, în calitate sa de garantă a neutralității Belgiei, ca și în anul 1870, să ia măsuri militare întinse. Din acestu motiv în timpul diu urmă a domniț viă activitate în ministerialu de răboiu și în alu marinei și s'au dispus tóte pregătirile, d'a se pôte pune pe picioru de răboiu în celă mai scurtu timp, la casă de lipsă, trupele de uscat și ale marinei. La primăveră se vor face manevre mari, prin care să se probeze în același timp mobilizarea pe uscat și pe apă.

Forțele germane, franceze și ruse.

În diarul „Figaro“ din Parisu găsim următoarele observări asupra espunerii de motive ce însoțesc proiectulu militar german:

Tabloulu de mai jos era alăturat la espunerea de motive depusă pe biuroul Reichstagului german în același timp cu noua lege militară. Cifrele ce-l însoțesc sunt asemenea estrase din actele oficiale germane:

Infanteria: Germania 503 bataliune, Franca 641 bataliune, Rusia 814 bataliune.

Cavaleria: Germania 466 escadrone, Franca 385 escadrone, Rusia 610 escadrone.

Artileria: Germania 340 baterii cu 1404 tunuri și nici un cheson, Franca 466 baterii cu 1856 tunuri și 851 chesone, Rusia 395 baterii cu 1736 tunuri și 160 chesone.

Efectivul în timpul de pace: Germania 427,274 omeni, Franca 523,283 omeni, Rusia 900,000 omeni.

Bugetul răboiului: Germania 24,04 la sută din bugetul totalu, Franca 40,46 la sută, Rusia 40 la sută.

Hotare deschise: Germania are hotare deschise pe o întindere de 42 la sută din întinderea totală, Franca 14 la sută, Rusia nu e cuprinsă în această tabelă din cauza hotarelor din Asia.

Marina: Germania 98 vase, din cari 27 cuirasate; Franca 410 vase, din care 52 cuirasate; Rusia 391 vase, din cari 39 cuirasate.

Aceste cifre, luate în ele însăși, ar fi foarte asigurătoare pentru Franca. Dîc uitîndu-ne bine la ele, se vede foarte ușor că ele au fost aședate foarte bine pentru trebuințele cauzei germane.

Infanteria e indicată prin bataliune, însă nu se spune de loc că efectivul batalionului german e cu o treime cel puțin mai mare ca efectivul batalionului francez. Nu mai vorbim de efectivul de pe hartiă; decât ar trebui să calculăm după efectivul prezentu diferența ar fi și mai mare.

Germania n'are chesone, n'are trenu de echipajiu pentru că fiecare regimentu, fiecare companiă are trenul său specialu. Acestu golu înscris în acea colônă e numai ca să înșele privirea.

La marină se n mără pentru Franca tóte corăbiile care sunt înscrise pe listele marinei, fie ele armate seu nu, de întîiu, alu doilea seu alu treilea ordinu. S'au număratu chiar pontónele dela Brest și Lorient! Pe când pentru marina germană nu s'au număratu decât vasele care sunt gata de plecare.

Aceleași greșeli se pôte găsi în celelalte colóne. D. de Bismarck a avut nevoie să ne facă mai tari decât suntem. Și cum tot'auna elu a avut dreptate, dorim ca și acuma infalibilitatea să nu-l părăsescă și să fie așa cum pretinde elu, adică că armata franceză e mai tare ca cea germană.

Crușimele pandurilor unguresci.

În ședința de Sămbătă 22 Ianuarie n. a camerei deputaților din Pesta, d. deputat Blasiu Orban a adresat ministrului de interne Tisza următoarea interpelare:

Orban intrăbă, dîc ministrul are cunoscînță despre aceea, că în Zsabya, Gospodince, Nadaly, Gyurgyevo, Csurog, Szent-Tamas, Bacs-Földvar și Petrovoszelo s'a organizat, sub conducerea pandurului Alexandru Ivanics, concediatu din serviciu pentru crușimea lui, o gardă de nopte care, înarmată cu pusc ce se'narcă pe dîndîrăt, comite cele mai mari violențe, citză fără mandat înainte sa pe cetățeni și dîc aceștia nu apară, le sparge locuințele, pune pe omeni în fără și i schilofosee prin cele mai îngrozitoare torturi? Acestă trupă, ale cărei cheltueli de întreținere se scot cu sila dela comune, a produs un astfel de terorism, încât omenii mai bucurosu emigrză părăsinduși tótă averea lor, decât ca să dea urmare citațiunilor așa numiților gardiști ai lui Ivanics. Interpelantulu intrăbă pe ministru, dîc e dispus să ia măsuri, ca să saneze aceste stări anticonstituționale, abuzurile și atrocitățile comise de așa numiții păzitori de nopte să se pedepsescă, și dîc e dispus să pornescă o aspră cercetare printr'unu delegat seu printr'o comisiune a comitatului vecin pe baza protocoletor prezentate și să dispună desființarea instituțiunii acestei garde de nopte?

Ministru-președinte Tisza își arată mahnirea, că astfel de afaceri nu se aduc la cunoscînța autorității competente, ci se aduc imediat înaintea parlamentului. Dealtmintrelea va avisa prin ministrul de justiția autoritatea judecătorească competentă ca să cerceteze afacerea, deși elu e convinsu, că judecătoriale și fără de acesta și-ar fi făcutu datoria lor.

Interpelantulu s'a mulțamit cu răspunsulu acesta și camera l'a luat la cunoscînță.

Nu înțelegem cum ministrul-președinte nu se mahnescă când aude comițendu-se asemenea barbarii, căci va fi cetind și elu diare ori va fi avîndu vr'unu „adjutant“, care să raporteze ce se 'ntîmplă în țera? De ce așteptă până când i se adresză interpelări care-l

»măhnesc«? Bieții omeni sunt terorizați prin torturi încât nici nu mai cutază să reclame și lucrurile merg înainte, pentru că d. Tisza se „măhnesc» când i se comunică asemenea barbarii. Ce mai boboc de ministru!

SCRIRILE DILEI.

În zilele trecute editorii și scriitorii din *Pesta* au ținut o ședință, spre a cerceta, de ce nu se cumpără în Ungaria cărțile ungurești. Scriitorul Varady a discutat, că statul să dea stipendii și premii în cărți, Dolinay a fost de părere, că guvernul să ordone înființarea de biblioteci comunale obligatoare. Librarul Aigner discuta că sunt deja pre multe biblioteci în țară, și cum să înființeze o astfel de bibliotecă, se țeră gratis cărți prin cerulare; asta trebuie sănceteze, discuta Aigner. Revai discuta, că cei fără mijloace, funcționarii, diurniștii chiar cumpără cărți după puteri, nu cumpără însă aristocrații și financiarii. Au mai vorbit și alții, fără să se ajungă la un rezultat. Afacerea se va încredința unui comitet și apoi într'o nouă ședință se vor face propuneri. — O chestiune atât de ușoră nu s'a putut rezolva! Mai întâi, câți Unguri știu ceti ca să cumpere cărți? Alți doilea, ce grozăvenia de cărți științifice ungurești sunt, ca să lăcomescă omul să le cetescă? Dacă iai o istorie în mână, găsești în ea o mulțime de falsități, mai ales despre popoarele nemaghiare; de iai o statistică, e falsă; de iai o geografie, găsești toate numirile ungurești și mai rău te'nurci, decât te descurci, și așa mai departe. Aristocrația ungurească cetesc mai bucuroși nemaghiare și franțuzesce. Nemaghiarii cetesc mai bucuroși în limba loră, decât cetesc în vr'o limbă străină, caută cărți din care să profite ceva. Mai vine apoi și șovinismul ungurești la mijloc, care vr'e ca toate să mērgă unguresce, și etă că lucrul se explică foarte ușor.

Comanda regimentului 32 de infanterie a încunoscintat autoritatea orașenească a Budapestei, că în urma ordinului ministerului comun de războiu toți acei recruți, cari arău fi avut să se prezinte la trupă parte în Octomvre a. t. și parte în Aprilie a. c., sunt chemați în mod excepțional deja pe ziua de 10 Februarie a. c. Mai departe la același termen au să se prezinte și rezerviștii de întregire pentru o instrucțiune de opt săptămâni.

La cererea ministrului comun de războiu, ministrul de finanțe ungurești a încunoscintat comitatul Pestei, că medicul veterinar Mihail Pohl domiciliat în Buda-Eörs în casă de mobilizare are să se prezinte în serviciu la depositul de proviziuni din Budapesta; er medicul veterinar Kornel Brachna din Abony să își aștepte la domiciliul său eventualul ordin de chemare.

După cum a spus *Kosutany* într'o conferință ținută în *Pesta*, în țările coronei ungare se vin la 100 de omeni 47 cari câștigă prin lucru. Prin urmare milioane de omeni au să îngrijescă pentru susținerea a 17 milioane, lucru destul de trist. Între 100 de femei se află în Ungaria 54, în Ardeal 61, în Croația 63 care, afară de lucrările casnice, nu se ocupă cu lucrări ce aduc folosul. Conferențiarul a vorbit despre mania d'a trăi pe picior mare, ce există în Ungaria, și despre urmările ei.

Ni se scrie din *Viena*, că la 22 Ianuarie n. 1887 a fost promovată prin universitatea din *Viena* la ran-

gulă de Doctor în teologie d. *Ioan Popu*, absolvent al acelei universități și stipendiat din fondurile școlastice grănițarești născute.

În *Petrisat* lângă *Blașiu*, 750 de membri ai comunității bisericești evanghelice de conf. augsb. au trecut la catolicism. După o foia ungeră, cauza trecerei ar fi fost neînțelegeri cu preotul ev. Episcopul *Lönhart* va construi o școlă pentru cei convertiți.

O nouă defraudare la poșta s'a descoperit. Funcționarul *Mihael Grof* la poșta din *Solmoș*, neajungându-i lefa de 33 fl. pe lună, își luă refugiu la bani străini și începă a trăi pe picior mare. Superiorii săi supunându-l unui interogatoriu, *Grof* mărturisi că a sustrasă mandate poștale în sumă de 300 fl. Cercetarea pornită constată, că *Grof* a defraudat de 6000 fl., din cari mare parte s'au găsit încă în cutia mesei defraudantului. Se pare că *Grof* avea de gând să o ia la sănătoasă într'o bună dimineață. Tinutul de mare speranță e arestat.

Privitor la atentatul și furtul din *Desiu* se anunță, că casierul *Keresztesy*, asupra căruia hoții au împușcat două glonțe, a murit din cauza rănilor. Hoții încă tot nu s'au prins.

Reuniunea femeilor Române din *Zărnesc* și jurăva da un bălu, *Duminecă* în 18/30 Ianuarie a. c. în sala edificiului școlar de acolo. Inceputul la 7 ore seara precisă. Biletul de intrare 1 fl. Pentru Comitet: *Marina N. Garoiu* nasc. *Meșianu*, președintă. — NB. Ofertele marinimose se primesc cu mulțămă și se vor achita prin diare.

În *Crisbav* au suferit patru economi unguri o pagubă de 656 fl. prin incendiu. Economii erau asigurați.

O telegramă din *Constantinopol* comunică, că oficiul de externe turcesc a fost nevoit a înlocui scrierea cifrată întrebuințată de el până acum cu alta nouă, deoarece s'a dovedit, că aceea — nu se știe încă unde, în *Constantinopol* oră în altă capitală — a fost furată și vândută, așa că au ajuns la cunoștința reprezentanților puterilor streine, precum și la a singuraticelor diare depeși foarte importante și de cuprins delicat. Afacerea a pricinuit Porții mare confuziune și consternare.

Cetimi în diarele germane, că de curând vizita *Regina Elisabeta a României* o școlă civilă, asistă la instrucțiune și aruncă o privire și în catalog. Regina observă, că o elevă, *Maritana Nelesi*, în vârstă de 8 ani, are notă rea la moralitate, și întrebă că ce rău a făcut fetița. Profesora îi spuse, că fetița are reaua deprindere de a ceti în orele de școlă povești. Regina chemă pe *Maritana* și o întrebă: „Ce povești îți plac așa de mult?“ Fetița coșe o cârtică ruptă din buznar intitulată: „Povești populare române, adunate de *Carmen Sylva*.“ Plină de bucurie *Regina* sărută pe zelosa ei cetitoare și discuta: „Știi tu, în școlă nu se cade să-ți petreci cu povești și nu pot nici măcar să mă rog pentru tine, ca să-ți îndrepteze nota. Dă dacă în viitorul cvartal ai un 1 în purtare, atunci să-mi trimieți biletul cu notele și pentru acesta ai să capeți toate cărțile cu povești ale *Carmen Sylvei*.“

Ună îngrozitoră incendiu a fost Vineri noaptea spre Sâmbătă în *București*. Marele *Hotel de Boulevard* a fost pradă flăcărilor. Coperișul, mansarda, catul ală treilea și ală doilea, parte din catul au fost distruse de foc. Gazometrul a făcut explozie. În parter nu sunt decât dărămături, care au pătruns până în pinițele hotelului. Panica a fost mare printre locatarii, cari deșteptându-se în mijlocul nopții au fugit cum au putut, unii scăpându-și parte din lucruri, alții nimic și alții chiar nembrăcați. Focul a durat de la meșul nopții până Sâmbătă după ameză pe la șese ore, când încă ardea. Se vorbește de rănirea mai multor soldați și oficeri de grădile cari cădeau. Hotelul e asigurat la »Dacia-România« și la »Națională« pe suma de 1,200,000 franci, er aceste societăți îl reasiguraseră la alte societăți din străinătate.

Necazurile Grănițerilor.

Dela izvorele Someșului mare, 31 Decembrie 1886.

Stimate Domnule Redactor! Ar crede omul că în ținutul acesta, încunjurat de deluri și munți, poporul duce o viață liniștită și pașnică, fără grijă și asuprire. Dă impilatorii nu au lăsat în pace nici pe locuitorii acestui ținut. Pretutindenea au dă vărări, dă grele, execuțiuni fără milă. Toți oțeză dreptatea, și dănsa nu e nicăiri. Deamă de compătimire este starea poporului brav, din acest ținut curat românesc, de când s'a introdus faimosul regim constituțional, căci pe încetul s'a scos din toate oficiile, politice și civile, limba poporului, și cu dănsa împreună și diregătorii de națiune română. Astăzi fiecare e citat la judecată, ascultat la protocol, și judecat în vr'o limbă lui cu totul străină, pe care chiar și dintre cărturarii noștri de pe la sate sunt corbi albi cari o cunosc. Chiar și în oficiul comună să pretinde dela notari să corespunde în limba maghiară și cei ce nu o cunosc sunt trași în cercetare disciplinară, sudați și pedepsiți fără de a se lua în considerare dacă sunt apți de oficiu său bal. Despre indiviți suplenți se ingrijesc fișpanul și solgăbirul, împorț din provincia indiviți străini, cari au datini și obiceiuri străine, și nu ne cunosc drepturile și datinile noastre, ba pre adeseori nu ne știu apăra de locu causele noastre cu toate că știu unguresce.

În mod șod și demn de compătimire, s'au maghiarizat și schimosit și numele comunelor, așa că dacă cineva a lipsit de acasă câteva timp, la reintorcere nu-și mai cunosc comuna sa natală după numele cel nou, cu toate că fiecare comună e provădută câte c'unu stălp în trei culori și o tablă demnă de dănsul.

Pre o treptă demnă de compătimire stăm și cu școlile prin comune. Fiecare comună își are edificiul său propriu de școlă, er școlile au învățători calificați. Cu toate acestea, comunele sunt provocate, amenințate și forțate să înființeze școlile comunale, care nu sunt decât viitoare școlile de stat unde autoritatea bisericești încetăză cu desăvârșire. În aceste comune curat românesc sunt siliți învățătorii și copiii să învețe câte 11—17 ore pe săptămână unguresce, deși statul nu contribuie la susținerea școlilor noastre nici cu o lascaie.

Astfel s'au anunțat școlile comunale în mai multe comune. În privința sanării acestui rău, să pôte multă aștepta dela preoți, dă durere că și între ei sunt unii, cari ar vinde școlă și biserica și mai efină ca Iuda pe *Christos*, că străinii ne fact aceste rele, nu e mirare dă ei

FOILETONU.

Notițe istorice și etnografice despre Bulgaria.

(Urmare.)

Cumă Bulgaria și Rumelia trebuie să fiă țări îndestrate dela natură, o singură privire pe o chartă mare geografică ne arată din destul. Maiestos își prăvălesc Dunărea turburile sale unde la frontiera nordică, până ce prin mai multe guri se varsă în Marea-Negră. Provincia Dobrogea nu se mai ține de Bulgaria, căci a fost ancesată de congresul din Berlin la România ca recompensă pentru Basarabia, care fu retrocedată Rusiei.

Dunărea asigură și Bulgarilor legătura cu țările apusene. În partea ostică se isbesc valurile Mării-negre de țermurii cei ripoși, cari însă au cu toate acestea câteva porturi bune în coturile loră mai adânci. *Varna* și *Burgas* sunt porturile cele mai însemnate.

Spre apus se înalță munți peste munți, formându lanțuri dese; acești munți sunt încă puțin cercetați. Războinicele seminișii albanese locuesc de sute de ani în aceste lanțuri de munți.

Spre sud ținutul este deschis în mod aproape uimitor, fiind că numai șiruri de deluri scunde se in-

tindă ici-colea. Șesul cel întins în multe locuri este parcurs de riul *Marița* cu numeroșele sale riuri laterale. În curând are să fiă gata și calea ferată, care are să lege *Sofia* direct cu *Constantinopol*.

Însă țera este caracterizată cu deosebire prin munții cei înalți, cari se întind dela vest spre est preste o însemnată suprafață, și cu toate șirurile loră laterale se numesc „Balcani“ sau „Hemu“.

„Balcanii“ sau „Munții-balcani“, deși nu tare departe de Europa-apusenă, sunt încă până acuma de tot puțin cercetați. Chiar și despre caracterul geologic al loră se știe încă de tot puțin. În partea cea mai mare și acolo constau munții cei mari din specii de munți primitivi granit și gnais, în vreme ce predelurile și platourile se țin de formațiunea iurasică și de Creta inferioară, înaintea cărora sunt depuse adeseori conglomerate și specii de gres.

Arborii se desvöltă corșpunător pozițiunii mai sudice, cu imbelșugare. Regiunea pădurilor frunfoșe se înalță mai ales pe cōstele sudice până la o înălțime considerabilă, în vreme ce brașii și pinii (*molvții*, *Fichten*) acoperă mai mult văgăunele adânci și strâmte.

Avuția de ape a munților este însemnată, deși nu isvorăsc dintr'ensii nici un riu mai mare navigabil. Riurile *Marița* și *Iantra* sunt cele mai însemnate. Pământul (solul) țerei este partea cea mai mare foarte

roditor, și, în unire cu clima cea dulce în general, pôte produce secerișe (recolte) foarte bogate.

Astfel ajunge pentru exemplu cucuruzul (porumbul, păpușoiul) o desvotare, adică o înălțime considerabilă, așa încât cu puțin mai înainte de cules, va să dăcă după ce i-a dat spicul, chiar un călăreț abia pôte vedea peste vărurile lui, și pe pământ se întind curpenii cei lungi și cu mulți cărcei de lobenițe (bostani, luboi, kurbis), dintre cari unele esemplare bine desvotate ajungă o greutate de una sută de punți=56 de kilograme.

Cum că viței de via ti priesce de minune, putem crede, deoarece chiar în Transilvania, care este situată cu mult mai spre nord și mai sus, în locuri potrivite se coce un vin excelent.

Mărimea nucilor, cari cresc în Bulgaria preste tot locul, chiar sălbatic, au admirat-o deja mulți călători. Ș. cele mai nobile soiuri de pome aduc, pe lângă ore-care îngrijire, un mare câștig și se desvöltă de minune.

III.

Vala-Cazanlic și pregătirea oleului de trandafir.

Deși munții balcanici cei înalți se întind prin mijlocul Bulgariei, totuși direcțiunea loră este așa de norocă, încât anume partea sudică a țerei este scutită de curentele cele reci ale vânturilor dela nord.

singuri nu suntu cați le faci, ci se ajută, cu indiviți de ai noștri imprumutată. Solgăbirăii, notarii etc. sunt fii de Români, crescuți cu mămăligă românească și rădicați din opinii românești, dăr astăzi nu mai sunt ai noștri cu toate că noi îi alegem și plătim. Ei lucră numai la comandă. Chiar solgăbirăii e siliti de împrejurări (?—Red. Gaz.) să meargă în fruntea comisiunei, să însoțească pe inspectorele școlară prin comune, ca să deschidă școlile comunale și să nimicească cele confesionale.

Grele timpuri am ajuns noi grănițerii și urmașii lor și față de folosirea pădurilor și a fondurilor școlare. Aceste odore prețioase străbunii noștri le-au câștigat cu crunte sudori, purtându armele aproape un secol și sângerându mai pe toate câmpiile de bătaia ale Europei, lăsându-ni-le noue spre moștenire, dăr, durere, ambele stau astăzi sub îngrijirea fișpanului Banffy. Administrarea pădurilor acestui comitat costă la anul peste 30,000 fl., care sumă se încasează de pe spatelul poporului bun, paclnic și ascultător. Dacă orecare comună vinde puțină pădure spre acoperirea lipselor sale cotidiene, banii primiți se administrează la comitat, și de acolo se dau comunei numai câtă se îndură domni, în cele mai multe cazuri chiar nimica. Să dea comuna politică ceva ajutor bănesc școlii și bisericii sale, nici pomenire, căci atunci pedepsa e la ordine a țilei și refundarea sumei respective urmează de sine. Așa în vre-o câțiva ani ne vom trezi fără bani și fără păduri.

În aceste timpuri critice, statul bun nu este de prisos, și noi poporul dela sate ne îndreptăm privirile către acei bărbați luminați, în cari ne-am pus încrederea totdeauna și îi conjurăm, ca între marginile legii să pășescă mai energios și mai rezolut în cauza apărării drepturilor noastre, și noi vom aștepta toți pașii lor făcuți întru apărarea drepturilor noastre. — Primiți ș. c. l.

Someșanul.

O serată română în Biserica-Albă.

Biserica-Albă, în Ianuarie 1887.

Vi s'a raportat la timpul său, că corul vocal român din loc va arangia în presera de Sân-Văsiu o producție de cântări, căror le va urma o reprezentare teatrală și trei tablouri vii. Grăbesc a Vă comuna cu plăcere, că producțiile s'au terminat c'un succes strălucit.—De 9 ani de când există acest cor românesc pot dice că la fiecare producție—și d'aceste s'au arangiat 17 câte cu 6—7 numeri în o programă — numărul spectatorilor, a membrilor atătu ajutători cât și a celor activi numai au crescut. Acesta imbrășare a publicului—fără destingere de naționalitate și confesiă—provine d'acolo, că producerile se fac exacte, și fiind pline de variațiuni, sunt și cele mai cercetate. Pân'ce era renumitul baritonist d-lu Nicolau Popovici profesor de musică în Caransebeș, de 2 ori a avut corul fericirea a-lu saluta în mijlocul său ca concertant, și prin densul, atrăgându publicul celu iubitor de artă și musică, corul a ajuns la unu renume și și-a creat așadice permanenta cercetare și simpatia publicului.

Dintre bucăți teatrale s'au dat până acuma: „Rămăgăluț“, „Germania jună în Africa“ — acesta de 2 ori — și „Cinelu Cinelu“. Cătecele din „Armonia“ mai toate s'au instruit și executat. Aci mă sântu necesitate a'mi exprima părerea de rău asupra sisterei acestei unice foi de specialitate și asupra indolenței publicului nostru, care tot în acea măsură se manifestă și față cu abonarea celorlalte țiare, ce le avem. Scimă cu toții cu câte neajunsuri se luptă o redacție d'ale noastre și câtă abnegare de sine se recere a fi în serviciul țiaristic românesc și totuși o parte considerabilă a inteligenței noastre rămâne indiferentă și se uită cum alții se sbuciumă

și și absorbă puterile în serviciu pentru ei și neamul întreg, mai bine spesează pentru alte pasiuni îndecit, decât să-i deie în gând că, mēi ar fi bine să ajutorez și pe ai mei, cari luptă în neajunsuri pentru mine. „Armonia“ de care amintii a trebuit să încete chiar din această cauză. Ei, așa nu mai pot merge trebile. Să dăm deci cu toții, să ne asociăm, decât nu e altcum posibil, și să ne abonăm foile noastre decât ne e drag neamul și scumpu numele, ce-lu purtăm ca Români.

Revenind la obiectul, despre care am început a vorbi, voiesc pe scurt a descrie producția acelu cor, din presera de Sân-Văsiu. Inceputul era precis 8 ore sera și încă la 5¹/₂, s'au grăbit o mulțime să-și ocupe locu potrivit căci nefiind locurile numerisate nu se putea da preferință. Cassarul, de astădată substituit prin d-lu Costa Paleu, nu biruia a da la bilete și domni: A. Boboroni și D. Bălănescu abia le puteau primi căci începându dela 7 ore până la 8 năvăles publicul grăbindu a-și recivira din locurile neocupate. La 8 ore nu mai putea intra nimenea, căci în Sala reuniunii germane, deși destul de spațiosă, dăr cuprindându deja 800 alu 801-lea nu mai avea loc.

După ce musica militară a regimentului 33 a esecutat o piesă de introducere corul sub dirigerea mestrului I. Schümichen și-a început programa cu cântecul „Senin și fortună“, coru bărbătescu de Vorobchievici. Acestă piesă fiind bine studiată și avându o melodiă frumoasă și plăcută prin variațiile de solo ale tenorului (C. Novacescu) și a întregu basului primu (Braun, Rozescu, Lepădatu, Dimitriev, Balia, Cioloca) a succedut preste așteptare și publicul, deși ³/₄, străin, a erupt în aplause. Și mai mare entuziasm a produs a 2-a piesă de cântare: „Tata moșiu“ cu tenor solo (C. Novacescu) și acompaniare de fortepianu (I. Schümichen). Vocea argintă și puternică a d-lui C. Novacescu, apoi melodia divină și sensul poeziei au produs un efect nespus, încât publicul nu mai înceta cu aplausele.

A 3-a bucată de cântare „Sermanii second tenoristici“ de W. E. Nessler tradusă pe românește încă fu remunerată prin plăcerea publicului. In deosebi B. Boboroni (basu) a secerat îndelungată aplaudare.

Subiectul acestei bucăți culmină într'aceea, că membrii tenorului secundu, din cauză că nu au niciodată solo, se consultau în secret a face opoziția celorlalte voci și avându unu coru a aduce o serenadă tenorului secundu nu cânta pe când dirigentul (A. Boboroni) înbărbătându pe deseranții acestei voci (Paleu, Rașiovanu, Halmagi, Panfici, Țiunea, Panescu) le presintă o compoziție făcută de densul pentru secundu-tenorișii. Bucuria acestora vedându că și densii au solo cresce totu mai mult și succedându-le cântarea celorlalte voci le cântă osona și le aducă ovațiuni.

După aceste cântări a urmat apoi piesa teatrală „Cinel Cinel“ de V. Alecsandri Ca să vă convingă, D-le Redactor, despre succesul acestei piese alătorez aci unu extras din foia germană locală. Din parte'mi atăta vă pot comunica, că streinii deși o mare parte nu pricepu limba stăteu, uimiți la aspectul pictorescu produs prin costumele românești. Pe când s'a ridicat cortina în fundul binei vedeai 8 țerani (Balancescu, Halmagi, Novacescu, Pantici, Cingia, Balia, Braunu, Dimitriev) tineri și frumoși toți în vestiminte românești, cântându o parte din „Stăua României“ pe când d'odată se ivesce din pavilion: Boierul Sandu (A. Boboroni) intrerupându-i cu bine copii! După ce li s'a dat țeranilor de veste că nepoța lui Sandu: Smărădița își serbeză țiaua onomastică și după ce li s'au împărțit câte unu bănuț ca să bea în sănătatea Smărădiței, țeranii plini de bucurie se îndepărtară cântându „Ați e și cu sora“. Graure (x. y.) încă a avut de vală cu boierul Sandu pe care-l credea surdu. Nu pot a nu aminti aci pe A. Boboroni (Sandu) care deși a mai debutat și în Zürich pe bina germană, nu lăsa a se cunoșce că e diletanț așa și-a jucat rolul par'că a fost totu pe scenă.

Neînțelegerea surșilor Sandu și Graur o intrerumpe Florica (Leopoldine Truxes, fiica căpitanului c. r. R. Truxes) gingașa aparițiune pe scenă abia de 14 ani. Căud a țărit'o publicul în costumul românesc a erupt în aplause șgomoșe, încât de repeți ori tre-

buia să-și arate mulțumita pentru atăta atenția. Pot dice că a și meritat'o pentru că i era prima debutare și cu 2 țile nainte de producție era încă bolnavă și a adus mare sacrificiu pentru producția românească. Mai potrivită rolă decât alu Floricei nici că i se putea da. Drăgostirile lui Graur le paralisa de minune și dând espresiune naivității naturale, Graur mai că era s'o mance ca pe o faliă de mălaiu, ear publicul vedându i mișcările și audându-i limbajul celu plăcut totu cu aplause o petrecea. D'odată se ivesce pe bine Smărădița (Dōmna Maria Truxes născută Popovici) nepoța lui Sandu cu Tincuța (Dōmna Roza Nedici soția preotului S. Nedici) și prietenile ei (Elena Popovici fiica protopopului Ioan Popovici din Mercina, Domnișora Cornelia Romelici și Dōmna T. M. Roșiu) în costume românești (anumit făcute de densele pentru această piesă.) Publicul uimit de atăta gingașă a costumelor și a fețelor alese de nou a erupt în aplause și făcându-le ovațiuni abia și-au putut continua rolul. Graur vedându atătea floricele, farmecul i-a înecat vocea și abia atunci și-a revenit în ori, când a îmbrăcat la masa boerescă o lingură de muștar, mai că era să plēsescă ochii de iuțela lui. Sandu, care a conturbat țerancele dela masă și și pe Graur, dela continuarea mănărei, și care fu botezat de Graur c'unu păharu mare de vin cum se cade, abia și-a liniștit mânia. In locu de „Coro Moldovei“ s'a cântat unu duo „dor de răsunare“ de Domni C. Novacescu tenor și I. Braunu baritonu. Acestu cântec trebu repetit și publicul încă mai aplauda. Acești domni împreună cu A. Boboroni, D. Balancescu, C. Cingia și N. Pantici dispun de o voce cultivată și merită totă atenția.

Bucata teatrală s'a finit cu Hora-Sinaei jucată de toate damele și de toți diletanții. (Va urma.)

INVITARE.

„Speranța.“ reuniune de imprumut și păstrare în Borgoprund, va ține Duminecă în 20 Februarie a. c. la 2 ore p. m. în localitatea școlii fundaționale din Borgoprund adunarea ei generală ordinariă, la care p. t. domni membrii prin aceasta sunt invitați.

Ordinea țilei.

1. Censurarea rațiunilor, satorirea bilanțului și împărțirea dividendelor;
2. Pertractarea propunerilor consiliului de inspecțiune;
3. Pertractarea propunerilor membrilor.

Borgoprund, în 20 Ianuarie 1887.

Directorele.

SCRİ TELEGRAFICE.

(Serv. part. a „Gaz. Trans.“)

CARLOVIȚU, 25 Ianuarie. — Sinodul episcopesc sərbesc a ales pe archimandritul Dimitrijevic episcopu alu Verșetului.

BERLIN, 25 Ianuarie. — Camera deputaților: Bismarck, provocându-se la ultima desbatere a Reichstagului, combăt aserțiunea, că guvernul ar voi să introducă monopolu și să provoce o mare perioadă de reacțiune. Guvernul stăruiesce pe lângă septenat, care e justificat prin situațiunea Europei. Oratorul atacă forțe violentu partida progresistă și încheia țicându, că proiectul militar totu va obține putere de lege.

PARISU, 25 Ianuarie. — Scirea „Agenției Havas“: La invitarea Rusiei, puterile euepene au consimțit să schimbe între ele păreri asupra situațiunei Bulgariei.

Editor: Iacobu Mureșianu.

Redactoru responsabilu Dr. Aurel Mureșianu

Pe cōstele sudice ale Balcanilor se lărgesc și văile cele încântătoare, cari au fost descise cu entuziasm de călători chiar și în timpurile mai dinainte.

Nu unu om de mai puțină însemnătate, ci chiar căpitanul de odinioară, actualul mareșal imperial germanu conte de Moltke, relevă în modu eminent în descrierea călătoriei sale din anul 1837 farmecele și frumșetele Văii-Cazanlic.

Și călătorul Kanitz fu de totu farmecat, când, după ce trecu pasul Șipca, se oprī fără de veste pe cōsta cea priporosă, de pe care se vede în valea, care se lărgesce jos la pōlele munților.

Reproducem aci din vorbă în vorbă ceea ce dice densul: „Contrastele din pasul Șipca își bat joc de ori-ce descriere. Omul se crede străpus ca prin farmec din Europa-centrală în Asia-mică. Fără voiă este silit călătorul să se pună jos pe o bancă de schist (ardesiă) sfărămată de pe muche pentru ca să se desfăteze din adencul inimei de privirea tabloului celui încântător. Pe cale de vale numai cu greu se pōte merge, dăr în cele din urmă ajunserăm la cea dintăiu casă și la cea dintăiu grădină de trandafir a satului Șipca. Tufele de trandafir legănatē ușor de adiera vântului, încovăindu-se sub sarcina aromaticu-mirositoare, și culmile acoperite încă cu zăpadă ale Balcanilor în fond, deosebindu-se de cerul azuriu

„alu unei frumoșe țile de Iunie, oferiau unu contrastu măreț“.

Șipca este unu sat mare cu 800 de case bulgăresci, cu douē bisericī, c'unu edificiu nou de școlă c'unu catu și cu trei învățători. Partea nordică a acestui sat se întinde dela pōlele Hemului până la o înălțime absolută de 548 de metri adencu într'o văgăună pădurosă. Spre sud se întind grădinile cele mari de trandafir, cărora le datorēză bunăstarea sa. Șipca, produce 40—45 de kilograme de oleu (untu) de trandafir, va să dice a doua-țecă parte din ceea ce se produce în Valea-Cazanlic. Locuitorii săi mai sunt și industriași. În dughenele cele deschise vėquiu eu cuțitari, strugari ș. alții. În case aflăiu pe femei lucrându cu diligență ia rēșboiu și făcându pânză frumoșă.

Moltke scrise în opul sėu de călătoriă la 21 Maiu 1837: „Încă din depărtare zărirăm o dumbrăviōră de nuc gigantici, și în dumbrăviōră inasăi aflăram orășelul Cazanlic. Nici chiar minaretele nu potu privi preste delurile de frunză și de ramuri, sub cari sunt îngropate.

Nucul este de bună sēmă unul din cei mai frumoși pomi din lume. Aflăi mai mulți nucī, cari își întind ramurile lor în liniă orizontală preste unu spațiu de una sută de urme în diametru.

Frumoșă vegetațiune în giurul locului aceluia, pă-

raele și isvōrele cele vėjitoare din împrejurime, marile palaturi, în cari porumbi sēlbatici își faci cuiburile lor, toate acestea sunt minunat de frumoșe. Intrēga vale este unu tablou alu celei mai binecuvēntate bunăstări și alu celei mai bogate fertilități, unu adevēratu „pământu alu făgăduinței“.

Cămpiile cele întinse sunt acoperite cu fire de paie înalte de unu stat de om, care se lēgănă în unde la adierea vântului, livețile cu nenumērate turme de oi și de bivoli. Pe lângă acestea cerul este acoperit cu nori groși de vijelie, cari se grămădesc pe munții imbrăcați în zăpadă și udă cămpiile din când în când; printre nori lucesce schinteându căldurosul sōre, ca să încălțesc ēr vegetațiunea. Aerul este plin de mirosuri plăcute, și acestă nu este de a se privi numai alegoricu, precum se întâmplă de regulă în descrieri de călătorii, ci trebuie considerat de adevēru din firu în pēr“.

Aci observăm spre mai bună informațiune a lectorilor noștri, că căpitanul de odinioară Moltke a fost trimes în Turcia la ordinul regelui Prusiei, la dorința Sultanului, ca să organizeze armata turcescă după modelul european și să judece, respective aprecieze forțările turcesci după valoarea lor strategică.

(Va urma)

Cursul la bursa de Viena
din 22 Ianuarie st. n. 1887

Table with financial data for Vienna, including items like 'Rentă de aur 5%', 'Rentă de hârtie 5%', 'Imprumutul căilor ferate ungare', etc.

Bursa de Bucuresci.

Cota oficială dela 10 Ianuarie st. v. 1887.

Table with financial data for Bucharest, including items like 'Renta română (5%)', 'Renta rom. amort. (5%)', 'Impr. oraș. Buc. (20 fr.)', etc.

Cursul pieței Brașov

din 24 Ianuarie st. n. 1887

Table with market data for Brașov, including items like 'Bancnote românescl', 'Argint românesc', 'Napoleon-d'or', etc.

Concursu.

Despărțământul XI (Selagianu) alu Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român...

Direcțiunea despărțământului pre basa decisiunei susamintite prin aceste învitată pe dd. învățatori români selagianu...

Este prospectu, că pentru călătoriă voru primi preiunctura grauită din partea comunelor.

Direcțiunea despărțământului XI. alu Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român.

Șimleul Silvaniei, la 10 Ianuarie 1887.

Alimpiu Barboloviciu, directoru.

Andrei Cosma, actuariu.

ABONAMENTE

la

„Gazeta Transilvaniei”

se potu face cu începerea dale 1 și 15 ale fiecărei luni, mai ușorū prin mandate postale.

Adresele ne rugămū a ni se trimite esactu arătându-se și posta ultimă.

Prețulu abonamentulu este:

Pentru Austro-Ungaria:

Table with subscription rates for Austro-Hungary: 'pe trei luni 3 fl.', 'șese luni 6 fl.', 'unū anū 12 fl.'

Pentru România și străinătate:

Table with subscription rates for Romania and abroad: 'pe trei luni 10 franci', 'șese luni 20', 'unū anū 40'

Administrațiunea „Gazetei Transilvaniei.”

Mersul trenurilor

Valabilu dela 1 Octomvre st. n. 1886.

pe linia Predealu-Budapesta și pe linia Teiușu-Aradu-Budapesta a calei ferate orientale de statū reg. ung.

Large table with train schedules for various routes: Predealu-Budapesta, Budapesta-Predealu, Teiușu-Aradu-Budapesta, Budapesta-Aradu-Teiușu, Aradu-Timisoara, Timisoara-Aradu, and Petroșeni-Simeria (Piski).

Nota: Orele de nopte sunt cele dintre liniile grōse.